
Політична і воєнна історія України

УДК

О.А.Кручек

ІДЕОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ БІЛЬШОВИЦЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ В 1920-1923 рр.

У статті розкривається ідеологічне підґрунтя національно-культурної політики, запроваджені більшовицькою владою у перші роки свого утвердження в Україні. Прикриваючись толерантними гаслами, було розпочато нівелювання національної культури. Характерними ознаками культурної політики в 1920-1923 рр. були прокомуністична спрямованість, жорстка централізація та підконтрольність культурного життя.

Ключові слова: більшовизм, державне управління, культурна політика, ідеологія, національна культура.

На початку ХХІ ст. проблема розвитку національної культури в Україні стоїть не менш гостро, ніж сторіччя тому назад. Це означає, що і сьогодні національна культура не набула відповідного потребам суверенної держави статусу. За таких обставин зростає необхідність критичного переосмислення історичного минулого. Узагальнення набутого досвіду, аналіз характерних тенденцій історичного процесу дає можливість формувати більш ґрунтовні підходи до вирішення проблем сьогодення.

Серед пріоритетних напрямків історичної науки стоїть завдання дослідження переломних етапів історії України. Одним з таких періодів став початок 20-х рр. ХХ ст., коли в Україні утверджувалась радянська влада, закладались підвалини довгострокової державної політики в галузі культури. Серед обставин, в яких розгортався цей процес, слід виділити національну проблему, яка набула в той час особливого значення. Під впливом революційних подій зростало національне самоусвідомлення українців, посилювався національний рух. Нова влада мусила враховувати ці обставини при розробці планів культурного будівництва. За цих умов національна культура стала об'єктом державної політики. Чим керувалась державна влада, проголошуючи ті чи інші завдання в сфері національної культури? На чому ґрунтувалось національно-культурне будівництво в перші роки утвердження більшовицької влади в Україні?

Ця проблема знайшла відображення у науковій літературі. На сьогодні видано ряд монографій, в яких знайшли висвітлення питання ідеологічних принципів більшовицької політики. Серед них слід виділити роботи В.М. Даниленка, Г.В. Касьянова, С.В. Кульчицького [1-3]. Новий погляд на національно-культурну політику 20-х рр. висловлено в статті В.М. Даниленка «До витоків політики українізації» [4]. Певним чином ці проблеми були відображені в роботах П.В. Бондарчука, Г.Г. Єфименка [5-6].

Спираючись на ці праці, автор намагався узагальнити основні принципи національно-культурної політики більшовицької влади в Україні на початку 1920-х рр. Автором введені до наукового обігу раніше неопубліковані і такі, що не використовувались, архівні документи. Вони містять новий, невідомий досі фактичний матеріал.

Базою для вироблення політичної лінії є теоретичні та ідеологічні принципи. Тому при аналізі стану національної культури в Україні на початку 20-х рр. необхідно враховувати ідеологічні підвалини поглядів більшовицького керівництва на культуру взагалі і на національну культуру, зокрема.

Основною метою в галузі культури більшовики вважали ідеологічне перевиховання мас у комуністичному дусі. На їх думку, для цього необхідно було створити нову культуру, основою якої мав стати марксизм у світогляді, диктатура в політиці, колективізм в етиці. Ця культура мала бути єдиною для всіх народів, пролетарською за своїм духом. Відповідно, першочерговим завданням культурної революції було знищення старих структур з їх національною обмеженістю та релігійними традиціями. На основі загальних настанов формувалась погляд на національну культуру, обґрунтований Леніним. Теоретик більшовицької партії виходив з того, що поняття «національна культура» застаріло і віджило свій вік. Він вважав її пройденим етапом розвитку суспільних відносин, такою, що стоїть на заваді суспільному прогресу: «З точки зору соціал-демократії не допустимо ні прямо, ні опосередковано кидати лозунг національної культури. Цей лозунг неправильний, бо все

.....
господарське, політичне і духовне життя людства чимраз більше інтернаціоналізується вже при капіталізмі. Соціалізм цілком інтернаціоналізує його. Інтернаціональна культура, вже тепер створювана систематично пролетаріатом усіх країн, не сприймає в себе «національну культуру» (якого б то не було національного колективу) в цілому, а бере з кожної національної культури виключно її послідовно демократичні і соціалістичні елементи» [7, с. 303]. Ленін припускав використання національної культури лише як форми пропаганди комуністичних ідей, у вигляді національної мови цієї пропаганди тощо. Зокрема він писав: «Великоруські і українські робітники повинні разом ... відстоювати загальну, або інтернаціональну культуру пролетарського руху, ставлячись з абсолютною терпимістю до питання про мову пропаганди і про врахування чисто місцевих або чисто національних частковостей у цій пропаганді. Така є безумовно вимога марксизму» [8, с. 127]. В іншому розумінні Ленін розцінював гасло розвитку національної культури як прояв ліберально-буржуазного націоналізму, що несе величезне розбещення в робітниче середовище і завдає величезної шкоди справі свободи і справі пролетарської класової боротьби [8, 117].

Ці теоретичні викладки формували відповідне ставлення більшовицької партії до національно-культурної проблеми і визначали характер її культурної політики. Як свідчить ще не заборонений на той час орган незалежних соціал-демократів «Червоний прапор», комісаріат Головної Військової Санаторної Управи в Києві видав такий наказ щодо службового листування з ним: «В Радянській Росії [в даному випадку Україна відверто вважалася Російським тереном. – О.К.] пишуть тільки російською мовою. Не вільно витратити народні гроші для найму перекладачів» [9, 174]. Урядовий циркуляр, надісланий у губернії, зобов'язував усі поштові установи України провадити діловодство та службові взаємини виключно російською мовою [9, 174].

Ця відверто антиукраїнська політика нової влади в умовах грабінницької економічної політики «воєнного комунізму» неминуче посилювала національне і політичне самоусвідомлення українського народу, викликала опір аж до повстань з національними гаслами. В умовах, коли Червона Армія зустріла незламний опір Дієвої Армії УНР і Української Галицької Армії, внутрішній фронт всенародного повстання примушував більшовицьку владу змінити тактику. Деякі керівники почали усвідомлювати необхідність таких змін. Так, командуючий антиукраїнським фронтом Антонов-Овсієнко у своєму листі до Леніна зазначав: «В Правобережній Україні робота чрезвычайок і продекспедиторів, що вдираються на «інтернаціональні» відділи, породжує націоналізм і підносить на боротьбу з «окупантами» все населення без винятку... Конче треба: 1) впровадити в український (радянський) уряд представників партій, зв'язаних з середнім і незаможним селянством (незалежних соціал-демократів і українських есерів); 2) змінити земельну політику в дусі угоди з середнім селянством;

3) примусити Наркомвнутрсправ до справи організації радянської влади на місцях; 4) примусити приїжджаючих «великорусів» з найбільшим тактом ставитися до місцевих людей і місцевих звичаїв; 5) припинити грабінницьке, хамське ставлення до хліба, вугілля України; 6) спонукати партію, щоб вона кинула дві третини своїх людей на село і в армію; 7)... 8) ... Треба поспішати!» [10, с. 147-148].

І справді, відверто вороже ставлення до національної культури разом з окупаційною політикою «воєнного комунізму» загострювали національне питання, згуртовували національні сили України, що призвело до втрати більшовиками їх влади.

Враховуючи цей досвід, у період остаточного утвердження більшовицької влади в Україні в кінці 1919 – на початку 1920 рр. деякі акценти цієї політики було змінено. Так, 29 листопада 1919 р. пленум ЦК РКП(б) прийняв, а УШ Всеросійська партійна конференція, що відбулася згодом, затвердила написану Леніним резолюцію «Про Радянську владу на Україні». У цьому документі проголошувався новий поворот у політиці Російської комуністичної партії в Україні. Однак у ньому йшлося не про національно-державне будівництво, не про розвиток України, а лише про певну увагу до її національних особливостей культури і традицій. Більшовицька влада «дарувала» українському народу невелику частину того, що ним уже було фактично завойовано в попередні роки. Але це була, виходячи з теоретичних засад більшовизму, величезна поступка «націоналам». «Зважаючи на те, що українська культура (мова, школа і т.д.) протягом віків придушувалася російським царизмом і експлуаторськими класами Росії, – говорилося у вищезгаданій резолюції, – ЦК РКП ставить в обов'язок всім членам партії всіма засобами сприяти усуненню всіх перешкод до вільного розвитку

української мови і культури» [11, с. 254]. При цьому метою «усунення всіх перешкод...» було «перетворити українську мову в знаряддя комуністичної освіти трудових мас» [11, с. 254] та забезпечити усі радянські установи достатньою кількістю службовців, які володіють українською мовою. Тобто, по суті, ця резолюція націлювала партію не стільки на сприяння розвитку національної культури, скільки на пристосування до нових умов, заспокоєння національних амбіцій, використання національної форми для вирішення своїх завдань.

У душі цієї резолюції почала складатися офіційна позиція більшовицької влади в Україні. Проблеми міжнаціональних відносин, розвитку української національної мови та культури ЦК КП(б)У обговорював на засіданнях політбюро, на листопадовому (1920 р.), лютневому та жовтневому (1922 р.) пленумах. Крім того, вони розглядалися на Всеукраїнській нараді КП(б)У (1921 р.).

11 січня 1921 р. політбюро ЦК КП(б)У, розглянувши питання «Про заходи розвитку української культури», ухвалило: «Доручити т. Затонському разом з Наркомосом розробити заходи для розвитку української культури (зокрема використання Київської Академії наук) і подати проект до ВУЦВК» [12, арк. 7]. Через кілька тижнів, 5 лютого 1921 р. політбюро розглянуло питання «Про українську мову». В результаті В.Я.Чубарю та О.Я.Шумському було доручено підготувати циркуляр до членів партії про використання української мови, «як засобу поширення комуністичних ідей серед трудящих мас України» [12, арк. 29 зв.].

Пленум ЦК КП(б)У, який відбувся в лютому 1922 р., знову вказав на необхідність знання державними службовцями української мови. А жовтневий пленум того ж року підтвердив і доповнив постанову лютневого пленуму, прийнявши її як директиву з національного питання. У цьому документі наголошувалося, що ні про який відступ від попередньої партійної лінії щодо української національної культури не може бути й мови. Накреслювалися також заходи, спрямовані на її розвиток, які передусім стосувалися української мови, шкільної та видавничої справи. Було зафіксовано положення про те, що в школах з російською мовою навчання необхідно запровадити обов'язкове вивчення української мови, а в українських – російської [13, с. 224].

Однак ці рішення переважно так і залишалися на папері. Давалися взнаки і неконкретний, загальний характер цих постанов, і складне економічне та військово-політичне становище в республіці, і небажання багатьох комуністів, передусім керівників, здійснювати ці рішення. В партії продовжували панувати великодержавні погляди, коли все українське сприймалося як націоналізм, петлюрівщина, контрреволюція.

Натомість, у цей період почав фронтально насаджуватися принцип тотальної ідеологізації культури, тобто підкорення її потребам офіційної ідеології. Так, у тезах Агітпропу ЦК КП(б)У 1921 р. про мистецьку політику зазначалось: «... Наше завдання – довести бойову силу мистецтва до вищого соціального напруження, роблячи мистецтво наймогутнішим засобом політосвітньої роботи, тобто державною пропагандою комунізму... Сам стиль, форма і навіть класифікація розділів мистецтва повинні бути підпорядковані бойовим завданням класової боротьби» [14, с. 34-35]. Виходячи з цих рішень, українська культура, яка, на думку більшовиків, була переважно дрібнобуржуазною, мала бути піддана ідеологічному перековуванню. Втілення в життя цих настанов проходило через організацію щільного контролю над культурним життям. Ця роль була покладена на Народний комісаріат освіти. Він став центральним органом, що керував справою культури, і, в свою чергу, сам був підконтрольний КП(б)У. Одним з основних засобів контролю мала стати цензура. Художні твори, наукові праці тощо спочатку розглядалися під кутом зору «ідеологічної витриманості» й аж після цього могли стати надбанням громадськості. Так, уже в перші роки встановлення радянської влади в Україні відбувся інтенсивний процес формування розгалуженої системи контролю над друком. Досвід у цій справі був нагромаджений ще з часів громадянської війни, коли заборонялися всі некомуністичні видавництва, редакції газет та журналів.

Наприкінці 1920 р. у складі Наркомосу УСРР було утворено спеціальний орган – Головполітпросвіту, до функцій якого входила і цензура друку [15, арк. 118]. Трохи пізніше, в середині 1922 р., в його складі виникло Головне управління в справах друку (згодом назване Головліт). Воно займалося виключно цензурними справами. Від самого початку свого існування ці органи тісно співробітничали з ДПУ, в якому теж існували цензурний відділ та відділ військово-політичної цензури [16, арк. 6]. Контроль і цензуру над друком (переважно над приватними видавництвами) здійснювала також комісія по боротьбі проти дрібнобуржуазної ідеології при ЦК КП(б)У.

У травні 1922 р. з метою встановлення дійсно систематичного і регулярного контролю над всіма видами публічних видовищ та зборів, а також демонстрацій мистецтв, було запроваджено цензуру видовищ [16, арк. 141]. При цьому ніякої творчості місцеві цензурні органи не виявляли, просто було прийнято рішення про розповсюдження на території України дії відповідних наказів РСФРР. Цими наказами заборонялася демонстрація творів антирадянського, релігійно-містичного, порнографічного та націоналістичного змісту [17, с. 164]. Останній пункт у багатьох більшовицьких діячів асоціювався з національним, тобто україномовним.

Жорстко регламентувалися книгопродаж та книгорозподіл. Право займатися книжковою торгівлею надавалося лише особам з довідкою про політичну благонадійність [16, арк. 34]. Раніше нова влада вдавалася до періодичного вилучення «ідеологічно шкідливої літератури» з книжкових складів, магазинів, ларків. Вживалися заходи щодо перекриття такого джерела постачання «ворожої літератури», як імпорт друкованих видань. «Наступ дрібнобуржуазної ідеології, особливо з боку дрібнобуржуазної інтелігенції, – зазначалося в звіті Агітпропу ЦК КП(б)У за 1923 р., – яскраво виявився в галузі друку і, зокрема, з-за кордону, де дрібнобуржуазні угруповання розгорнули дуже широку видавничу діяльність, працюючи переважно на внутрішній ринок» [18, арк. 9]. На всіх митницях запроваджувалися спеціальні контрольні пункти ЦУД (Центральне управління у справах друку), котрі за спеціалізованими списками вилучали всю «шкідливу» літературу.

Особливому ідеологічному контролю підлягала «цитадель буржуазного націоналізму» – приватні видавництва. (До речі, саме вони видавали переважну кількість україномовної літератури). Засобів такого контролю було багато: від заборони продажу вже надрукованих книжок до примусового закриття цих видавництв. Урешті в 1923 р. їх залишилося лише п'ять²². Все це, безумовно, позначалося на україномовній книжковій продукції, кількість якої у досліджуваній період з року в рік зменшувалася.

Про її стан свідчать такі порівняльні дані (Див.: Табл. [20, с. 2]).

Рік	Українських книжок	Російських книжок	% українських книжок до загальної продукції
1918	1084	386	64,4
1919	665	726	47,0
1920	457	369	53,1
1921	214	448	32,3
1922	385	927	29,3
1923/ 1924	855	1848	31,0

У цей час було піддано ідеологічному тиску і таке «джерело поширення націоналістичної ідеології», як «Просвіти». Нова влада не могла миритися з яскраво виявленим національним характером цих культурно-освітніх організацій та їх небажанням проводити «пролетарську класову лінію» на селі. Після невдалої спроби у 1920 р. їх ідеологічного перевищення владні структури вдалися до більш «дієвого» методу – закриття «Просвіт» суто адміністративним шляхом.

На початку 20-х рр. велика увага приділялася витісненню «буржуазної ідеології» і з вищих навчальних закладів. Упровадження нової системи навчання та формування кадрів викладачів, здійснення добору та «перереєстрацій» (а по суті чисток) студентства за класовим принципом ставали на заваді доступу української людності до ВНЗ і формуванню національно свідомих кадрів.

І ще один факт цього ж порядку. Він стосується утворення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ), що завершилося у 1921 р. Саме по собі відновлення української

автокефалії було знаменною подією. Однак цей процес відбувався під жорстким контролем і передбачав зовсім іншу мету. УАПЦ з самого початку розглядалася більшовицьким керівництвом як контрреволюційна сила. Всеукраїнській Надзвичайній Комісії було доручено «найсуворіше спостереження за контрреволюцією, яка прикривається релігійними питаннями» [12, арк. 125]. Розглянувши в липні 1921 р. доповідь спеціально створеної антирелігійної комісії, політбюро ЦК КП(б)У визнало за необхідне «впровадити розвал церкви по класовому, національному і територіальному поділу» [21, арк. 9]. Цим і керувалися партійно-державні органи у своїй практичній діяльності, опікуючись на словах «розвитком української національної культури й духовності», а насправді розколюючи потенційних противників і згуртовуючи центральні органи державної влади, дедалі міцніше прив'язуючи колишні національні окраїни до Росії.

За цих обставин у республіці набула поширення сумнозвісна теорія «боротьби двох культур», суть якої зводилася до того, що «пролетарська Росія» протиставлялася «селянській Україні», і на основі цього робився висновок, що «українізація» не потрібна, оскільки врешті-решт українську (сільську) культуру неодмінно переможе російська (міська) культура. Її теоретичним натхненником став один із керівників РКП(б) Г.Зинов'єв. Виступаючи на V конференції КП(б)У (листопад 1920 р.), він запропонував обмежити вживання української мови тільки сільськими мешканцями: «Ми вважаємо, що мова може вільно розвиватися: кінець кінцем через ряд років переможе та мова, яка має більше шансів, життєздатніша, культурніша. Таким чином, наша політика повинна полягати у тому, щоб не на словах, а на ділі одверто і чесно показати українському селу, що радянська влада не буде перешкоджати йому розмовляти і вчити своїх дітей будь-якою мовою» [22]. І хоча позиція Зинов'єва в даному конкретному випадку була відкинута, в цілому централізаторські ідеї, нігілістичне ставлення до проблем розвитку національної культури були досить поширеними серед частини партійних і державних кадрів та певних прошарків населення.

Знову цю теорію було піднято на прапор у 1923 р., коли секретар ЦК КП(б)У Д.Лебедь, виступаючи на Київській партійній конференції, виголосив: «Ми теоретично знаємо, що боротьба двох культур неминуха. На Україні через певні історичні обставини культура міста є російська, культура села – українська... Поставити собі завдання активно українізувати партію цебто і робітництво... це значить стати на точку зору нижчої культури села, порівняно з вищою культурою міста» [23].

Підтриманий російським ЦК, Д.Лебедь запропонував, щоб принцип культурної політики більшовиків в Україні ґрунтувався на засадах боротьби двох культур. КП(б)У у цій боротьбі мала бути нейтральною, українська культура була б і далі культурою «толерованою» з боку влади і приватною справою приватних людей. У цьому, на його думку, полягав принцип «справедливості» і «рівності». А по суті, в тих умовах позбавлення української культури державного піклування означало її занедбання порівняно з іншими культурами. Формально «лебедівщина» протрималася лише чотири місяці й тихо, без галасу нібито перестала діяти. Видані 27 липня 1923 р. декрет Раднаркому УСРР «Про заходи по українізації навчально-виховних та культурно-освітніх установ» [24, ст.430] та 1 серпня 1923 р. постанова ВУЦВК і Раднаркому УСРР «Про заходи забезпечення рівноправності мов та сприяння розвитку української мови» [24, ст.435] стали першими актами, в яких загальні гасла щодо розвитку національної культури почали наповнюватися реальним змістом. У них констатовалося, що визнання досі нормальної рівності між двома найбільш поширеними в Україні мовами – українською і російською – є недостатнім. Внаслідок порівняно слабкого розвитку української школи й української культури взагалі, внаслідок відсутності навчальних посібників, достатньо підготовлених кадрів на практиці фактично переважала російська мова. Для усунення цієї нерівності законодавчими актами передбачався ряд практичних заходів, які при рівноправності мов усіх національностей, що проживали в Україні, мали забезпечити українській мові місце, відповідне кількості українців на території УСРР. У цих актах були сформульовані більш конкретні завдання щодо «українізації» державного апарату тощо. Але через започатковану Д.Лебедем «боротьбу двох культур» (якої партія дотримувалась з особливою впертістю), фактична реалізація цих постанов почалася лише з 1925 р.

Підводячи підсумок, слід наголосити, що спираючись на постулати марксистсько-ленінської теорії, більшовики вважали національну культуру пережитком суспільного розвитку, реакційною по своїй суті. Це формувало відповідну культурну політику радянської влади в Україні. І лише зростання національного опору змусило її на початку 20-х рр. дещо

відійти від її відверто антиукраїнського спрямування. Офіційно було проголошено толерантне ставлення до національно-культурних потреб місцевого населення. Але під прикриттям цих гасел фактично допускалася лише національна форма комуністичної пропаганди.

Основна увага нової влади в досліджуваній період була спрямована на організацію всебічного контролю над культурним життям. Характерними ознаками тогочасної культурної політики були тотальна ідеологізація культури, цензура та вузькокласовий підхід до оцінки культурних надбань. Все це стало на заваді національно-культурному розвитку в Україні. Характерним прикладом ставлення до національної культури була «теорія боротьби двох культур», що обґрунтовувала витіснення української культури з суспільного життя. І хоча ця теорія проіснувала недовго, її відгуки ще тривалий час коригували напрямок національно-культурного життя в республіці.

Все це дозволило новій владі, з одного боку, збити гостроту національного протистояння, відпрацювати прийоми впливу на національну культуру, сформувані відповідні органи контролю над культурним життям, а з іншого – прискорити процес централізації, формальним завершенням якого стало утворення СРСР.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Даниленко В.М., Касьянов Г.В., Кульчицький С.В. Сталінізм на Україні: 20-30-ті роки. – К.: 1991. – 344 с.
2. Касьянов Г.В. Українська інтелігенція 1920-х-30-х років: соціальний аспект та історична доля. – К.: 1992. – 176 с.
3. Кульчицький С.В. Комунізм в Україні: перше десятиліття (1919-1928). – К.: Основи, 1996. – 396 с.
4. Даниленко В.Н. До витоків політики «українізації» // Україна ХХ ст.: Культура, ідеологія, політика: 36. ст. – К.: 1993. – С. 53-67.
5. Бондарчук П.В. Національно-культурна політика більшовиків в Україні на початку 20-х років. – К.: 1998. – 218 с.
6. Єфименко Г.Г. Національно-культурна політика ВКП(б) щодо радянської України. – К.: ПУ НАНУ, 2002. – 326 с.
7. Ленін В.І. Тези по національному питанню // Повне зібрання творів (далі: ПЗТ). – Т. 23.
8. Ленін В.І. Критичні замітки з національного питання // ПЗТ. – Т. 21.
9. Христюк П. Замітки і матеріали до історії української революції, 1917-1920 рр. – Б.м., 1922. – Т. 4.
10. Антонов-Овсенко В.А. Записки о гражданской войне. – М.-Л., 1932. – Т. 4.
11. Ленін В.І. ІХ з'їзд РКП(б). Заключне слово по доповіді Центрального Комітету 30 березня // ПЗТ. – Т. 40.
12. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі: ЦДАГО України). – Ф.1. – Оп. 6. – Спр. 14.
13. Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій, і пленумів ЦК. – Т. 1. – К., 1979.
14. Известия ЦК КП(б)У. – 1921. – № 6. – С. 34-35.
15. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 6. – Спр. 7.
16. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі: ЦДАВО України). – Ф. 166. – Оп. 2. – Спр. 926.
17. Федюкин С.А. Борьба с буржуазной идеологией в условиях перехода к НЭПу. – М., 1977.
18. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 6. – Спр. 85.
19. Шевчук Г.М. Культурне будівництво в Україні у 1921-1925 рр. – К.: Вид-во АН УРСР, 1963.
20. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941) Стан і статус. – Мюнхен: 1947.
21. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 6. – Спр. 30.
22. Коммунист. – 1920. – 20 ноября.
23. Коммунист. – 1923. – 24 марта.
24. Собрание узаконений и распоряжений Рабоче-Крестьянского правительства Украины. – 1923. – № 29.

Кручек А.А. ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ БОЛЬШЕВИСТСКОЙ КУЛЬТУРНОЙ ПОЛИТИКИ В УКРАИНЕ В 1920-1923 гг.

В статье раскрываются идеологические основы национально-культурной политики, проводимой большевистской властью в первые года своего утверждения в Украине. Прикрываясь толерантными лозунгами, было начато нивелирование национальной культуры. Характерными чертами культурной политики в 1920-1923 гг. были прокоммунистическая направленность, жесткая централизация и подконтрольность культурной жизни.